

Una semblança de dos dels nostres veïns: Els gegants

Amb motiu del «bateig oficial»

Antoni Guasch i Vernet

A la vila espluguina, com a bona part de les poblacions de Catalunya, hi viuen una parella de gegants. Uns gegants que no surten cada dia de casa com la resta de la gent, sinó que només ho fan els dies de festa grossa, a l'estiu o a l'hivern.

Aleshores, passegen airosos pels carrers de viles i ciutats, i fan les delícies dels infants que encuriósits i amb una barreja de fascinació i temor s'hi atansen de la mà dels seus pares, els quals els amoreixen amb alguna carícia mentre els expliquen que els gegants, tot i ésser tan grans, són pacífics, no fan mal a ningú i estimen molt la mainada.

Pel que fa als gegants de l'Espluga, treballadors a compte de l'Ajuntament, viuen a cor què vols durant tot l'any en una de les sales de l'Hospital dels Templers, a la plaça de l'Església, i solament es fan presents quan ho mana l'autoritat.

És el batlle de la vila qui els demana la seva col·laboració per a fer més lluïda la festa. Que se sàpiga mai els gegants de l'Espluga no s'han negat a sortir per una festa, perquè segons es rumoreja són molt amants de la gresca i la xerinola, a més que els agrada anar ben mudats i lluir sempre que poden el vestit nou.

Aquests dies han estat notícia, ja que per un oblit imperdonable es féu públic que no havien estat batejats, i per tal motiu se celebrà a la Festa Major el bateig dels gegants que reberen el nom de Ponç Hug de Cervera i Beatriu, en honor dels fundadors i primers senyors de l'Espluga.

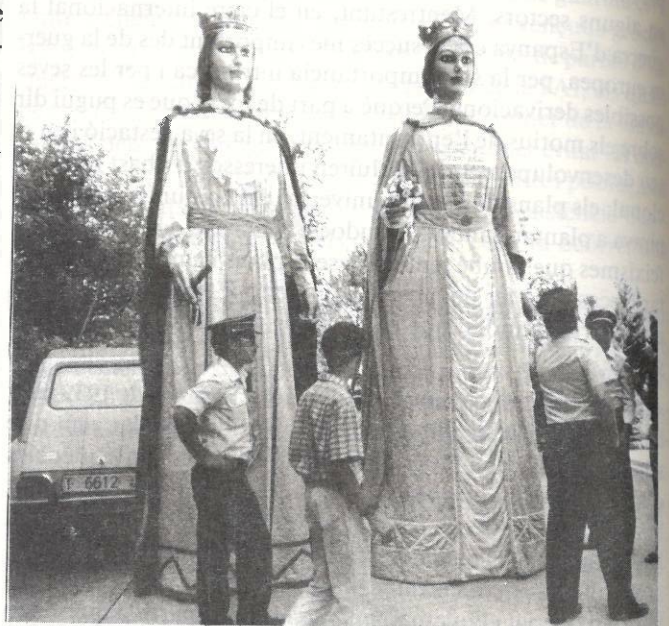
Notes gegantines

El gegant és una figura d'entremès consistent en un ninot de fusta i cartó de grans proporcions. A Catalunya apareix documentat el segle XIV en relació amb la processó del Corpus de Barcelona, i sembla que de bon principi era representat per un home disfressat i enfilat en xanques.

A la processó del Corpus, de caràcter litúrgic, hi participen alguns elements profans tradicionals. D'entre ells, els gegants són la nota més destacada, dels quals es troben els primers indicis al llarg dels segles XIV i XV formant part de les nombroses representacions de caràcter bíblic que havien integrat la processó, que en aquells temps constituïa una exposició ambulante dels episodis i els personatges més importants de les Sagrades Escripures.

Fins al segle XVI no aparegué la geganta, i probablement per això, malgrat formar parella (el gegant i la geganta), el primer conserva un aire guerrer i ferreny (vestit de moro, de rei, armat), mentre que la segona representa una dama abillada a la moda.

Els gegants foren comuns a diversos pobles, i on sembla que assoliren més importància fou als Països Baixos, seguint l'es-

Els Gegants Ponç Hug de Cervera i Beatriu

clat de la preponderància dels gremis. Actualment, a l'estranger, ben pocs se'n conserven; en canvi a Catalunya moltes poblacions i, avui en dia, també barris de les grans ciutats, han mantingut aquesta figura en processons religioses i en festes ciutadanes, sovint acompanyada dels nans o capgrossos.

Nans o capgrossos

Així com els gegants ordinàriament són greus i severos, i desporten respecte, els nans, al contrari, resulten ridículs i grotescs, salvades ben poques excepcions.

D'altra banda, no s'ha de confondre els conceptes de nan i capgròs. Un nan és l'individu d'estatura notablement inferior a la normal, i un capgròs és el de testa desproporcionada a la seva talla.

Els personatges que volten els gegants són interpretats per xicots de mida normal, que es posen una testa de cartó desproporcionada a la seva estatura, i que resulten ésser més alts que el comú de la gent; són, per tant, capgrossos i no nans. D'aquests últims poden destacar-se els de Montblanc, potser els únics que mereixen aquest qualificatiu, ja que per efecte d'una forma especial de construcció del cap passen ben poc de l'estatura d'un infant.

Els capgrossos a Catalunya no són anteriors al segle passat, i per tant tenen poca tradició. No obstant això, són molt

populars a casa nostra, tant és així que en viles com Olot en trobem tres parelles ben conegudes: l'Apotecari i la seva esposa, el Cucut i la Xurruca, el matrimoni pagès format pel Pubill i la Pubilla o d'altres com el Lligamosques.

Gegants i capgrossos a l'Espluga.

L'any 1944, essent alcalde l'Antoni Torrens, l'Ajuntament va decidir la compra d'una parella de gegants i de quatre capgrossos. «Abans d'aquests no n'hi havien hagut —ens digué l'ex-agutzil, en Jaume Torres—, al menys jo no n'havia sentit parlar, i que jo recordi mai no s'havia fet cap gestió per tenir-ne».

L'any de la compra l'Ajuntament no tenia una assignació al pressupost per comprar els gegants i, com que existien les cartilles de racionament, es va carregar una pesseta per cartilla per poder-los comprar.

Aquesta mesura, que no va ésser ben acceptada en un principi, perquè com ens va dir en Jaume Torres «en aquell temps una pesseta no deixava de ser una pesseta i no com ara», va canviar radicalment en veure'ls ballar i, la majoria de la gent acceptaren de bon grat el sobrecàrrec.

L'arribada dels gegants a la vila va constituir tot un esdeveniment. A causa de la seva alçada, l'Ajuntament no disposava, en aquells moments, d'un local adequat per a muntar-los i vestir-los.

Buscant un lloc idoni s'escollí cal Blanco, del carrer de la Font, que a més de reunir totes les condicions ajudava a fer l'efecte que els gegants arribaven de fora vila, perquè la casa és en una de les entrades del poble que ens duu cap a l'estació del tren.

D'altra banda, per a portar els gegants s'havia de disposar de dues persones decidides a manejar l'enorme baluerna dels gegants. Els dos primers van ser en Josep Collado (geganta) i l'Amadeu (gegant), un jornalier que treballava de mosso en una casa de la vila.

Menció destacada ens mereix Josep Collado, a qui tots coneixen pel Josep «de l'aigua», ja que durant molts anys fou l'encarregat de l'aigua a l'Ajuntament. Josep Collado, que va portar la geganta uns trenta-cinc anys, fins a la jubilació, ha marcat una època i és reconegut com el millor geganter de la vila.

Molt enyorades són les espectaculars i singulars remenades o «meneos», con diu en Collado, de la seva geganta davant el gegant, que no tenien cap altra intenció que la d'animar el públic i donar-los a entendre que els gegants tenien sentiments i vida pròpia. «Aquestes remenades van ser sempre molt ben acollides —ens va dir Josep Collado—; només una vegada, a Vinaixa, a la dècada dels cinquanta, el rector de la vila ho volgué prohibir. No se'n va sortir perquè els veïns m'ho demanaven i jo els vaig complaure amb escriure».

Segons Josep Collado no hi ha una tècnica especial per fer ballar els gegants, però sí que cal «centrar-se bé el pes, anar amb molta cura en donar voltes, perquè no et desequilibri l'enorme embalum del gegant, i estar molt a l'aguait dels remolins».

Els caps-grossos.

Altres geganters han estat Ginés García Merlos, Manuel García «Marujo» que, junt amb Josep Collado, són els que més els han dut, José Giménez, Francisco Tejero, Anton Borges i Ninot i Silveri Salvadó i Batiste. Els geganters actuals són Fausto Romero i Miquel Fernández Parra.

Una característica dels geganters de l'Espluga és no portar relleus, cosa que no ocorre en la resta de geganters de Catalunya que van per parelles i es relleven periòdicament.

Pel que fa als capgrossos, se'n van comprar quatre juntament amb els gegants; dos que porten una mena de tricorni i es consideren els «massers» de la corporació de gegants i capgrossos, i una parella de jaios, ella molt desdentegada i ell molt arrugat.

Després se n'adquiriren dos més, un ture i una cubana, que fan parella i, ja als anys vuitanta, el regidor de Cultura de l'Ajuntament, Raül Saperas, va proposar la compra del tres capgrossos més. Els escollits foren una imitació dels còmics americans els germans Marx, comprats a la casa «Ingenio» de Barcelona.

Restauració i bateig

Després de més de quaranta anys de vida, els gegants i els capgrossos espluguins demanaven una restauració completa. Aquesta ha consistit a reparar els cossos, els dits, molt malmesos i els caps; un repàs que també ha servit per renovar totalment el vestuari, una tasca que ha dut a terme la prestigiosa casa saragossana ARAFI («Aragonesa de Fiestas»).

La descripció dels vestits ens l'ha fet la modista de la vila Montserrat Cabrol de Guasch, que va apreciar, d'entrada, la qualitat de la roba. Seguint les seves paraules, hem de fer notar que, tant el gegant com la geganta, porten uns enagos de pallet.

La geganta porta una capa de vellut de color verd pera, al voltant de la qual hi trobem passamaneria de color or vell i una agulla de pit de pedreria blanca. El vestit, de brocat groc i adornat amb pedreria blanca, porta una peça de ras del ma-

teix color, de dalt a baix, que, de cintura cap avall, va adornada amb unes puntes; el coll porta un volant de puntes. D'altra banda, duu una faixa de color groc adornada amb una sivella de pedreria al centre i amb passamaneria platejada als costats.

Quant al gegant, la roba és la mateixa i només en varien els colors. La capa és de color granat, el vestit de color verd fluix amb una peça de ras blanc i, la faixa de ras blau, amb passamaneria daurada als cantons i al centre.

Totes aquestes gales les llueïren els gegants la diada de la Festa Major de la vila, el dia 27 de juliol, quan el senyor rector

mossèn Pasqual Gasol i Simó els va batejar. A la cerimònia, hi assistiren els gegants de Pira, Senan, Sarral i Barberà, aquests últims en qualitat de padrins.

El bateig va acabar com els d'abans, amb llançament de caramels i altres llatinades des del balcó consistorial, que feren les delícies de la quitxalla allí reunida. Una ballada en solitari de cada parella i una altra en conjunt de les cinc va cloure la festa, que els espluguins dedicaren a dos dels seus veïns, Ponç Hug de Cervera i Beatriu, els gegants.

Antoni Guash i Vernet ■

Pensem-hi una estona

ELS catalans ens hem repetit tan sovint que som uns éssers excepcionals, que convé de tant en tant adonar-nos i penedir-nos dels nostres vicis. No escriuria aquest treball si pogués creure que, en recobrar les seves virtuts esplèndides, el català no recobra la que és per a mi compendi de virtuts: la humilitat.

No cal advertir que gran part dels vicis catalans són cabalment conseqüència d'una exageració de les virtuts mateixes. Prenem com a exemple una de les seves més cares virtuts —si virtut pot anomenar-se el que és més aviat una forma radical de l'existència—: la seva tendència a la realitat concreta provinent del seu afany de mesura. El català estima la forma i sembla no poder viure sense que les coses que el volten li mostrin nítidament perfil i figura. Doncs bé, aquesta tendència tan específicament pròpia de l'home mesurat pot arribar, portada fins a l'extrem, a una excessiva accentuació dels trets formals de les coses i, per tant, a la mania del formalisme. L'esteticisme que sovint es retreu al català no correspon, la seva manera més profunda d'ésser, però sí a una exageració d'aquesta manera i, per consegüent, podríem dir que quan el català deixa de viure en tensió es decanta, vers aquest formalisme que li fa menysprear de les coses tot el que no sigui la seva superficial façana. Per això el català voreja sempre la fatuïtat i la fatxenderia. La preferència per la façana, la irreprimible tendència a la presumptió, són, doncs, el tribut d'una vida que defuig la desmesura i que precisament per aversió a l'exageració pot desembocar en la superficialitat, en la vanitosa dèria d'agradar.

Josep Ferrater Mora ■

«Les formes de la vida catalana», 1944

A l'ombra del campanar

HI ha fenòmens científics en la natura que sovint s'escapen al coneixement de la massa humana.

Fa uns quants anys vaig llegir en alguna notícia d'agència que els observatoris més ben dotats tècnicament anaven enregistrant un progressiu refredament de la terra durant els últims anys, i que les temperatures polars cada uns quants anys envaiïen més territori en direcció a l'equador del globus terrestre.

La notícia no va deixar de xocar-me, puix jo hauria dit —potser perquè em vaig fent vell— que cada estiu sento més calor o l'efecte de la calor i en canvi sento a dir als vells que abans glaçava molt a l'hivern.

Fa uns dies, amb la trista i lamentable actualitat dels incendis forestals, llegia que la crema de boscos no té solament un efecte negatiu sobre el sòl, sinó també sobre les persones i l'atmosfera. La pèrdua de grans extensions de bosc i el seu «humus» que mai (o almenys durant molts anys) no es recuperarà, facilita l'augment progressiu de l'anhidrid carbònic a l'atmosfera i la consegüent pèrdua d'oxigen. Segons els entesos la presència de nivells molt alts de gas carbònic en l'aire provocarà un reescalfament catastròfic del planeta Terra.

Un altre factor més tècnic encara és que durant la combustió de la fusta es produeixen freons, o sigui hidrocarburs de clor i fluor que van destruint l'ozó de l'alta atmosfera, permetent així un increment de la radiació ultravioleta. Amb aquest increment de la radiació natural augmenta tot sol el risc de càncer de pell. Quin panorama!

Si a tot això s'hi afegeix les pluges àcides, les tales incontrolades (més a la resta d'Europa que aquí) i l'acció de pesticides i insecticides, la cosa ja és desesperant.

Científics de la Unió Geogràfica Internacional estudien per altra part les fluctuacions de temperatura en els climes mediterranis, que sembla que ha estat de dos graus en els últims vuitanta anys. Es tracta de descobrir les causes que provoquen aquest escalfament progressiu de les zones mediterrànies, causes fins ara no conegudes i atribuïdes de moment a l'«efecte estufa», nom familiar de l'augment de biòxid de carboni de l'atmosfera a causa de les grans concentracions urbanes i la quantitat de calefaccions o altres combustions que s'hi fan.

Sigui el que sigui, el problema el patirem els humans, nosaltres o els que vindran. El nostre pas per la terra és molt curt, mesurat en termes científics.

Però en el món rural podem usar encara la nostra mesura. Ningú no sap ja què és anar a plantar pins. Ningú no sabria anar a fer llenya al bosc, netejant-lo i respectant-lo. Ningú no té en compte els milers de metres quadrats de superfícies impermeables que s'han produït al món durant els darrers cinquanta anys, carreteres, autopistes, urbanitzacions, canals, carrers urbans, túnels, etc., que han d'influir en l'ecosistema.

No ens posem tristos. No m'he tornat de cop ecologista. Reflexiono amb lògica. De totes maneres, a nosaltres ens queda molt poquet per veure de l'evolució de la humanitat. I ens preocupa Txernobyl o Ascó? Si el sol té més potència! O és que la natura claudicarà davant la guerra que li fan els homes?.

Josep M. Vallès ■